

Міністерство освіти України
Рівненський державний гуманітарний університет
Рівненський інститут слов'янознавства
Київського славистичного університету
Міжнародний економіко-гуманітарний
університет ім. С.Я. Дем'янчука

Слов'янські мови та літератури:
історія, сучасний стан
та перспективи розвитку

М а т е р і а л и
міжвузівського семінару

Рівне – 2007

ББК 80.4

С 48

УДК [811 + 82] = 16

Слов'янські мови та літератури: історія, сучасний стан та перспективи розвитку. Матеріали міжвузівського семінару. – Рівне: РДГУ, 2007. – 238 с.

У збірнику вміщено статті з актуальних проблем славістики викладачів та студентів – учасників Міжвузівського славістичного семінару. Основні теми поданих публікацій стосуються питань історії, сучасного стану та тенденцій розвитку слов'янських мов і літератур (зокрема української, російської, польської та чеської), а також методики їх викладання.

Упорядники - кандидат філологічних наук, доцент

Самборська І.М.

кандидат філологічних наук, доцент

Сербіна Т.Г.

Відповідальний за випуск - кандидат філологічних наук, доцент

Сербіна Т.Г.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 3 від 26 жовтня 2007 року)*

Матеріали публікуються в авторській редакції.

"любиш-дак скажи", пословиц "живому - живе", инверсий Василь, новый, спокійний, просвітлений... и т.п.

Таким образом, мы показали, что лиризованные портреты, многочисленные экскурсы в прошлое, повторы, образы-символы, народные песни, поэтические интонации, лирические отступления являются эффективными средствами лиризации.

Проследив духовное развитие своих героев, испытав их чувство войной и В.Астафьев, и Ю.Мушкетик на материале прошлого талантливо решают современные проблемы, в первую очередь, отвечая на вопрос, какими качествами должен обладать наш современник.

Литература

1. Астафьев В. Повести и рассказы. – М., 1984. – 688с.
2. Глинкин П. Лирическая проза о войне. – // Волга. – 1972, №5. – С. 168-169.
3. Липин С. Лирическая проза как, стилевое течение в современной советской прозе. – М., 1974. – С. 320.
4. Липин С.О стиливых особенностях лирической прозы. // Литература в школе. – 1974, –№3. – С. 34.
5. Магистральный путь развития прозы. // Литературная Россия, 17 мая 1974.
6. Мушкетик Ю. Жорстоке милосердя. К., 1972 – 216 с.
7. Овчаренко А. Советская художественная проза семидесятых годов. – // Москва. – 1975. – № 1. – С. 211.
8. Синенко В. О повести наших дней. – М., 1971 – 35 с.
9. Цветков А. Стиливое своеобразие современной повести о Великой отечественной войне – М., 1974 – 196 с.

Бєлова С.А.

(Рівненський державний гуманітарний університет)

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТУ ТА ГЕРОЯ В РОМАНАХ Б.АКУНІНА

Б.Акунін є одним з найцікавіших літературних і культурних феноменів сучасної Росії. Вихід у світ вже перших його романів («Азазель», «Турецький гамбіт») привернув увагу не лише читачів,

але й літературознавців, адже нікому не відомий автор чудово володіє російською літературною мовою, обізнаний в деталях культури і побуту Москви останньої третини XIX ст., має неабиякі знання в галузі світової літератури. Незважаючи на численні публікації у російських періодичних виданнях щодо характеру літературної містифікації Б.Акуніна, в російському і вітчизняному літературознавстві відсутній цілісний аналіз творчості письменника. Отже, актуальність дослідження зумовлена прагненням встановити особливості творчої манери відомого письменника.

Метою нашої наукової розвідки є дослідити своєрідність героя та конфлікту творів Б.Акуніна, враховуючи специфічність створеного ним різновиду детективного жанру.

Інтелігенція як основна читацька аудиторія Б.Акуніна ототожнює його твори передусім з «Ім'ям троянди» У.Еко. Схожість літературної манери обох письменників надто очевидна і полягає у збагаченні детективного жанру за постмодерністською традицією всім попереднім досвідом світової літератури, активному застосуванні ремінісценцій, алюзій, цитатій.

Безперечно, літературний успіх головного героя Б.Акуніна – Ераста Фандоріна – був задалегідь прорахований автором, як й літературний проект загалом. Образ складається в цілісну картину через акумуляцію окремих властивостей відомих літературних детективів: Шерлока Холмса, патера Брауна, Джеймса Бонда. Навіть його прізвище – похідне від ім'я журналіста Фандора серії романів Я.Флемінга про Фантомаса.

В першому романі циклу («Азазель») автор подає нам тип юнака із прекрасною класичною освітою, що залишається без батьків і змушений сам шукати шлях у житті. Всупереч канонам жанру автор подає нам еволюцію героя, який поступово втрачає не лише рум'янець на щоках, але й товаришів, кохану, рожеві мрії. У подальших романах розвитку характеру не подається, автор лише використовуватиме сталий тип героя, як він оформився в інтервалі між фіналом «Азазелі» та наступними творами, надаватиме інформацію про його чергове захоплення: технічні новинки, японська каліграфія чи бойові мистецтва (ніндзя). Якщо в «Азазелі» автор детально показує внутрішній світ персонажа, хоча часто з іронією, але відтворює його переживання, то у подальшому складні роздуми Фандоріна (якщо вони є) стають для читача таємницею.

Як його літературні предки, Фандорін наділений необхідними якостями слідчого: гострим розумом, знанням з різних галузей наук, логічністю мислення, вмінням нестандартно діяти, маскувати свою зовнішність та ін. Як відомо, індивідуалізація слідчого в детективному жанрі досягається не шляхом застосування оригінальних засобів ведення слідства (цю нішу вже зайняв Р. Стаут з Ніро Вульфом – навряд чи можна придумати щось більш надзвичайне), але введенням в його образ індивідуальних рис. Б. Акунін блискуче впорався з індивідуалізацією образу Фандоріна, розрахованого на симпатію і любов саме жіночої читацької аудиторії. Ідеальною мрією жінки не може бути ані Пуаро з головою, яка формою нагадує диню, ані давно одружений похмурий Мегре, ані Холмс, про особисте життя якого майже нічого не відомо. На нашу думку, саме красень Джеймс Бонд стає одним з прообразів Фандоріна – фізично загартованого брютета з синіми очима. Водночас Б. Акунін постійно має на увазі особливості саме слов'янського менталітету, де кохання неодмінно пов'язане із жалістю. Оскільки Джеймса Бонда жаліти неможливо, тому Фандорін в фіналі першого роману втрачає наречену Лізоньку. Важко знайти в літературі подібну за своєю надмірною жорстокістю картину, коли від коханої залишається лише «тонкая, оторванная по локоть девичья рука... з золотым колечком на безымянном пальце» [1; 224]. Після цього портрет Фандоріна доповнюють сиві скроні як згадка про страшну трагедію та невід'ємний складник його неперевершеного шарму. У подальших романах автор блискуче балансує між образами Фандоріна як героя-коханця і Фандоріна-страдника: у нього періодично з'являються жінки, але читач не сприймає їх серйозно, адже пам'ятає про Лізоньку, та й сам герой зберігає вірність першому коханню. Таким чином герой набуває якості, що її не вистачало жодному з відомих літературних слідчих: ореол трагічності, навіть мучеництва «оживляє» персонаж, психологічно виправдовує постійний ризик, навіть пошуки детективом смерті. Розв'язання загадок злочинів стає не хоббі (Холмс, Пуаро), не засобом заробити чергову порцію грошей для улюблених орхідей (Ніро Вульф), але засобом вижити в ситуації, коли вже не має чого цінувати і залишається лише – встановлювати справедливість у світі. Враховуючи той факт, що у наступному Фандорін залишає державну службу і перетворюється на слідчого-одинака, його можна вважати свого роду Робін Гудом, що постає проти Зла.

Важливим складником романів Б.Акуніна, що сприяють їх надзвичайної популярності, є широке використання конкретно-історичного тла. Картини ретельно відтвореного московського побуту кінця XIX ст. (свого роду вікторіанської доби Російської імперії), на наш погляд, виконують кілька функцій: по-перше, вони задовольняють потребу читачів у пізнанні минулого країни, де автор шукає відповіді на актуальні події сьогодення. І тоді виникає іронічний перегук із відомими реаліями недалекого минулого: купці в «малінових кафтанах», рекетири, фінансові піраміди у душі Мавроді, гомосексуальні клуби. Роздуми Фандоріна про державу, патріотизм, честь і гідність також осучаснені і модернізовані відповідно до соціально-політичної ситуації кінця XX століття. Хоча спеціалістів-істориків дратує той факт, що картини побуту в письменника є лише антуражем, на фоні якого він утверджує свою версію історії, далеку від об'єктивності, але ці версії подобаються читачам внаслідок своєї простоти і зовнішньої переконливості. По-друге, історичний колорит в романах Б.Акуніна слугує найкращим місцем дії для ідеального героя-слідчого, що зберігає вірність високим принципам честі і справедливості і є прикладом для наслідування в сучасності. І, як на нашу думку, головне для автора: Фандорін – це своєрідна «остання крапка», якої не вистачило класичній російській літературі XIX ст. з її пошуками ідеального героя, що не лише рефлексує, але й активно діє.

Популярності романам Б.Акуніна надає й введення в детективний жанр деяких елементів соціально-психологічного роману, що зумовлює авторську увагу до другорядних героїв, які волею випадку зустрічаються з Фандоріном: це «убогий, некрасивий і безталанний» Анісій Тюльпанов з божевільною сестрою Сонькою, провінціалка Маша Міронова, яка намагається виглядати жінкою «із досвідом», декаденткою, що прагне смерті, безпритульний сирота Сенька. Завдяки майстерності письменника читач активно співчуває їхній долі. Ми не погоджуємось з дослідником Д.Ольшанським, який стверджує, що ці герої одномірні [4]. На нашу думку, романи Б.Акуніна за постмодерністською традицією ввібрали весь світовий літературний досвід і розраховані на читача із знанням цього досвіду: достатньо авторові кількома штрихами позначити соціальний і психологічний тип, як читач самостійно знаходить йому аналог у літературному минулому. Саме на ці особливості сприйняття художнього твору спирається письменник, який залучає читача до

активної співпраці з автором, інтерпретації художнього тексту, що додає його героям об'ємності і конкретності. Літературна гра з читачем, активне використання алюзій, ремінісценції, пастіша як основоположний принцип побудови романів Б.Акуніна дозволяє зробити висновок про його новаторство в жанрі російського детективу. Фандорін діє передусім не в історичному російському просторі ХІХ ст., але у просторі світової літератури, і як слідчий-бібліотекар розслідує літературні сюжети і злочини.

Негативний герой-злочинець виглядає у Б.Акуніна не дуже переконливим, він - персонаж-функція, обов'язкова вимога жанру. Лише у повісті «Пиковий валет» автор звертається до психології авантюриста Момуса, для якого обман перетворився у своєрідний спорт, поєдинок із суспільством. Серед інших злодіїв увагу привертає доктор Зло – професор Ліндт, який стає причиною смерті тисяч людей на Ходинському полі («Коронація»). Леді Естер («Азазель») взагалі викликає в читача складні почуття: їй не можна не співчувати у турботі про безпритульних, намаганні виявити приховані таланти. Її смерть у фіналі твору і картина дітей, які зараз нікому не потрібні, не виглядає традиційним для детектива торжеством справедливості.

Специфіка жанру детективів Б.Акуніна як складного сполучення історичного, соціально-психологічного, авантюрного різновидів зумовлює особливий тип конфлікту. У письменника майже відсутні притаманні класичному детективу ХІХ - початку ХХ ст. локальні злочини: смерть жертви, про яку іноді майже нічого не відомо. Його слідчий бореться з глобальними злочинами в політиці («Смерть Ахіллеса», «Коронація»), культурі («Алтин-Толобас»), серійними вбивствами («Коханці смерті», «Коханка Смерті»), навіть з Джеком Потрошителем («Декоратор») і спробою захоплення влади над світом («Азазель»). Саме розмах злодіяння надає особливого ореолу слідчому, що здатний протистояти вседержавному (чи всесвітньому) злу. Слід зазначити неоднорідність рівня майстерності письменника щодо побудови детективного конфлікту, який постійно ускладнюється із розвитком подій: письменник може запропонувати чотири обманні фінали (або, як в п'єсі «Чайка» за А.Чеховим, - взагалі вісім), порушуючи канони жанру, сам слідчий може засудити злочинця («Пиковий валет»), не спіймати його («Коронація»), сумніватися у вищій правомірності запобігання злочину («Азазель»). Але надмірне захоплення саме історичною чи соціально-

психологічною інтригою іноді призводить до нехтування саме детективною лінією, яка у фіналі вже не цікавить ані читача, ані автора («Алтин-Толобас», цикл романів про Пелагею).

Особливістю фіналів романів Б.Акуніна є й притаманний їм присмак гіркоти. Починаючи з першого роману «Азазель», автор виявляє надмірну жорстокість, коли вбиває ні в чому не винних другорядних героїв. Це авторське свавілля теж ретельно прораховане, адже, з одного боку, воно викликає щирі почуття читачів, з іншого – дозволяє зберегти вірність фіналу літературного першоджерела: марно сподівається Лізонька напередодні свого весілля на щасливе розв'язання в житті історії літературного кохання Лізи і Ераста (пастиш «Бідної Лізи» М.Карамзіна), марно радіють своєму неочікуваному щастю Анісій, Сенька – загинуть не вони (чи не тільки вони), але обов'язково – їхні близькі, що аж ніяк не заслуговують на жахливу смерть.

Відтак, особливістю романів Б.Акуніна є модернізація і суттєве ускладнення героя і конфлікту детективного жанру завдяки широкому використанню і акумуляції усього попереднього досвіду світової літератури. Специфікою творчої манери автора є поглиблення жанру детективу, збагачення його прийомами постмодерністської поетики. Автор не приховує своєрідної гри з читачем, коли під жанром детективу виникає інший глибинний шар – пародіювання класичної, передусім російської, літератури. Блискуча стилізація літературної манери XIX ст., детальна реконструкція старомосковського побуту у поєднанні з модернізацією історії, її наближення до сучасності забезпечують популярність літературному проекту Б.Акуніна, важливою заслугою якого є й створення образу позитивного героя Ераста Фандоріна, що задовольняє вимогам сучасності і водночас вписаний в історичні та історико-літературні декорації минулого.

Література

1. Акунин Б. Азазель. – М.: Захаров, 2000. – 237 с.
2. Акунин Б. Коронация или последний из романов. – М.: Захаров, 2001. – 351.
3. Акунин Б. Особые поручения. – М.: Захаров, 2001. – 350 с.
4. Ольшанский Д. Впора-пора-порадуемся. Новый роман Б.Акунина «Алтын-Толобас» // Независимая газета. – 2001. – №36. – С. 4.

5. www.guelman.ru/slava/akunin/danilkin.html
6. <http://www.fandorin.ru/akunin/reviews.html>

Мазяр В.В.

(Ровенский государственный гуманитарный университет)

ЛИТЕРАТУРНЫЕ ПОРТРЕТЫ СОВРЕМЕННОКОВ Н.А.НЕКРАСОВА

Проблема нового человека, положительного идеала была одной из центральных в русской литературе 60-х годов 19 века. В поэзии этого времени проблему положительного героя наиболее широко разработал Н.А.Некрасов. Ему удалось создать галерею образов современников. Многие из них были задуманы как художественно обобщенные портреты конкретных общественных и литературных деятелей.

Так, в стихотворении “Памяти Белинского” (1853), поэме “В.Г.Белинский” (1855), в отрывке “Белинский был особенно любим...” (сцены из лирической комедии “Медвежья охота” (1867)) поэт воспроизводил черты духовного облика В.Г.Белинского. Слова “Упорствуя, волнуясь и спеша...” (“Памяти Белинского”) – оказались настолько точной и меткой характеристикой великого критика, что И.С.Тургенев использовал их в своих мемуарах.

Отдельные стихотворения поэт посвятил Н.В.Гоголю (“В день смерти Гоголя”, 1852), Т.Г.Шевченко (“На смерть Шевченко”, 1861), Н.А.Добролюбову (“20 ноября 1861”, 1861), Д.И.Писареву (“Не рыдай так безумно над ним...”, 1868), Н.Г.Чернышевскому (“Пророк”, 1874).

Достаточно полно в литературе, посвященной анализу творчества Н.А.Некрасова, разработана тема изображения современников в лирике поэта: Добролюбова, Белинского, Чернышевского, Писарева.

Представляют интерес созданные поэтом литературные портреты наших соотечественников, великого Кобзаря и одного из подлинных мастеров сатиры и юмора Н.В.Гоголя. Стихотворение “На смерть Шевченко” (1861) было написано после появления некролога.

ЗМІСТ

Передмова	3
-----------------	---

СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Воробьева Л.М. Слово и его значение: к вопросу о внутренней форме слова	6
Чеберяк А.М. Комунікативні ролі автора і адресата у реалізації мовленнєвого жанру „відкритий лист”	9
Мандрик Н.В. Джерела східнослов'янських граматичних традицій (XI – XIII ст.).....	13
Самборская И. Н. Функционирование образных архетипов в современном русском языке	17
Сербина Т.Г. Приемы использования логоэпистем в русскоязычных газетах Украины	21
Совтис Н. М. Фонетична й граматична адаптація українських лексичних запозичень до норм польської літературної мови	26
Смерчко А. А. Авторська трансформація фразеологізмів.....	29
Кондзеля Е. С. Перформативы как средства выражения побудительности в русском и польском языках.....	33
Степанова О. І. Про деякі параметри зіставних досліджень (на матеріалі української та російської мов).....	37
Мединська Н.М. Вираження семантики дистрибутивності в дієсловах з подвійними префіксами в сучасній українській та російській мовах	40
Шульжук Н.В. Основні питання лінгвістичної теорії діалогу.....	44
Щербачук Н. П. Особливості функціонування та морфологічне вираження детермінантів у діалогах	48
Вовчук Н.И. Коннотативность поэтических новообразований ...	51
Лукашенко Ю. Національно-культурна специфіка номінацій жінки в польській розмовній мові.....	57
Ващук К. Емоційно-експресивна лексика у польській пресі	61
Сорока М. Віддієслівні іменники у сучасній польській мові (структурно-семантична та стилістична характеристика).....	66
Любінська Н. Парадигматичні відношення дієслів руху в сучасній польській мові.....	70

Дем'яненко І. Фразеологія польського студентського сленгу (на матеріалі словника Kaczmarek L., Skubalanka T., Grabias S. Słownik gwary studenckiej. -Lublin, 1994)	74
Мичко І. Особливості вживання числівників у конфесійному стилі	78
Глодовська О. Мовні особливості казок О.С.Пушкіна	81
Примак Е. Речевої етикет в письмах А.С.Пушкіна.....	86
Кононенко М. Антропоними в романе М.А.Булгакова «Мастер и Маргарита»	90

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ЛІТЕРАТУР У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

Матчук А.Л. Слово як феномен людського буття	96
Гнатів Т. О. „Українська школа” та Юліуш Словацький в контексті українсько-польського пограниччя	102
Миронюк В.М. Особливості хронотопу у творчості Марка Черемшини	105
Старух О.В. Проблема самоідентифікації жінки у повісті Н.Зборовської „Валя”	110
Синевич Б. М. Літературознавчий дискурс 20-х років: тексти і контексти.....	115
Нестерук С.М. „Неоміфологізм” в контексті художніх пошуків письменників ХХ століття.....	125
Матвейчук М.И. Лирическая проза о великой отечественной войне	132
Белова С.А. Особливості конфлікту та героя в романах Б.Акуніна.....	146
Мазяр В.В. Литературные портреты современников Н.А.Некрасова	152
Король О. Ю. Поетика лірико-автобіографічної оповіді в романі І.Буніна „Життя Арсеньєва”.....	155
Хмель В.А. Соціальні й філологічні аспекти творення антирежимного фольклору	161
Липинская О. «Евгений Онегин» А.С.Пушкіна как роман в стихах: традиции и новаторство.....	167
Дячук І. Своєрідність поетики Йосипа Бродського (1958-1972 років творчості).....	173

Басюк І. Проблема злочину і кари в романі М.Булгакова „Майстер і Маргарита”	176
Гончарук О. Гейне в українських перекладах.....	182

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Груба Т.Л. Проблема мовної особистості в сучасній психолінгвістиці та лінгводидактиці	187
Лещенко Г. П. Проблема формування комунікативної компетенції школярів у російській та українській лінгводидактиці	192
Свірчук Т. І. Проблема статусу соціокультурної компетенції у навчанні мов.....	197
Овдійчук Л. М. Взаємодія мистецтв на уроках української та зарубіжної літератури	201
Довгалець Л. Реалізація міжпредметних зв'язків на уроках української мови у 5 класах.....	205
Суहाцька Л. Особливості побудови системи вправ з розвитку діалогічного мовлення	211
Колосинська М. Комунікативна гра як засіб реалізації мети і завдань шкільної мовної освіти.....	218
Хомич Н. Вивчення життя та творчості Ольги Кобилянської у школі на основі особистісно зорієнтованого навчання	222
Шолудько О. Вивчення життя і творчості Василя Стуса у школі із застосуванням методу проєктів.....	227
Відомості про авторів.....	232

Наукове видання

М а т е р і а л и
міжвузівського семінару
„Слов'янські мови та літератури:
історія, сучасний стан та перспективи розвитку”

Упорядник – **Самборська І.М.**
Відповідальний за випуск – **Сербіна Т.Г.**
Комп'ютерна верстка – **Третяк О.Ю.**

Підписано до друку 21.11.2007 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 12,05. Обл. вид. арк. 12,05.
Замовлення № 25/1 Наклад 100.

У збірнику вміщено статті з актуальних проблем славістики викладачів та студентів – учасників Міжвузівського славістичного семінару. Основні теми поданих публікацій стосуються питань історії, сучасного стану та тенденцій розвитку слов'янських мов і літератур (зокрема української, російської, польської та чеської), а також методики їх викладання.

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

ББК 80.4

М 34

УДК [811 + 82] = 16

Матеріали міжвузівського семінару „Слов'янські мови та літератури: історія, сучасний стан та перспективи розвитку”. – Рівне: РДГУ, 2007. – 238 с.